

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ З НОВИМИ ІНДУСТРІАЛЬНИМИ КРАЇНАМИ У КОНТЕКСТІ ЗАВДАНЬ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ

Піляєв Ігор Славович

*доктор політичних наук, кандидат економічних наук,
професор, провідний науковий співробітник,
Державна установа «Інститут економіки та прогнозування
Національної академії наук України»*

Як наголошує Лімська декларація ЮНІДО, «локомотивом розвитку є індустріалізація» [7]. При цьому кожна країна несе головну відповідальність за власний розвиток і має право на визначення своїх власних шляхів розвитку і належних стратегій [7]. Разом з тим, для багатьох країн, що перебувають на різних рівнях розвитку, як і раніше, актуальні проблеми, пов'язані з проведенням серйозних структурних реформ. До цих проблем належать деіндустріалізація та деградація довкілля, з якими зіткнулася сучасна Україна, особливо після повномасштабного російського вторгнення 24 лютого 2022 р.

Як визначає О. Белов, однією з ключових причин незначного місця України на світовому ринку експорту високотехнологічної продукції є державна політика в сфері науки, техніки та промисловості, що реалізовувалася в країні протягом останнього тридцятиріччя [до 2022 р.]. Ця політика сприяла закріпленню в економіці домінування галузей 3–4 технологічних поколінь замість 5–6-го, втраті наукою ролі визначального фактору виробництва [1, с. 18].

Тим часом, за підсумками 2024 р. на найбільші нові індустріальні країни (Китай, Індія, Індонезія, Бразилія, Південна Африка) припадає 34,3% світового ВВП за паритетом купівельної спроможності порівняно з 29,6% у країн G7, й ця різниця має тенденцію до збільшення [5]¹. За останнє десятиліття лише внесок Китаю у світове зростання склав 30,8% порівняно з внеском США у 9,0% [10]. Прикметно, що в передвоєнному 2021 р. 81,4% зовнішнього товарообігу України високотехнологічною продукцією, що класифікується за кодами УКТЗЕД 8406, ...8903 (переважно турбореактивні двигуни, газові та парові турбіни, частини літальних апаратів, сигналізаційне електрообладнання, ізольовані електричні провідники, пасажирські та вантажні судна) забезпечували Китай, Туреччина та Індія [2, с. 87].

¹ Наведений показник частки найбільших нових індустріальних країн у світовому ВВП обрховано автором за даними Statista з урахуванням частки Індонезії та вилучення частки РФ.

О. Пустовойт застерігає від «стрімкого інерційного розширення торгівлі України з Китаєм і потенційними полюсами глобального зростання з-поміж країн з ринками, що прискорено розвиваються», яке, на його думку, «неодмінно збільшуватиме ризики уповільнення якісних (структурних) змін у вітчизняній зовнішній торгівлі на користь продукції підвищеної технологічної складності» [2, с. 88]. Як аргумент надаються переважно від'ємні показники сальдо товарообігу України з цими країнами [2, с. 86]. Втім, за даними ЮНІДО, для країн категорії з низьким доходом, які беруть участь в ініціативі «Пояс і шлях», характерна тенденція суттєвого зниження за період 1990–2020 рр. частки доданої вартості обробної промисловості у ВВП, тоді як для країн-учасниць зазначеної ініціативи з доходом вище середнього – навпаки, характерне виражене зростання даного показника [9]. Вочевидь, за браку підтримки з боку держави зовнішньоторговельний обмін високотехнологічною продукцією з новими індустриальними країнами, які мають високу економічну динаміку та потужний інструментарій національної інфраструктурної та кредитно-фінансової підтримки на макrorівні, призводитиме до переважно від'ємного сальдо для українських компаній. виправити ситуацію можна лише на шляху диверсифікації форм зовнішньоекономічних зв'язків через розвиток спільних інфраструктурних проєктів, виробничої та науково-виробничої кооперації, просування українських компаній на вищі рівні в глобальних та регіональних ланцюгах створення вартості.

Як зазначає Куньлін Чжан, стимулюючий вплив глобальної інфраструктурної ініціативи Китаю «Пояс і шлях» на процес індустриалізації «залежить від того, як країни, що розвиваються, формулюють стратегії індустриалізації з урахуванням їх національних умов та потреб у галузі розвитку, а також міжнародних економічних умов» [11, с. 215]. Наприклад, внесок індустриалізації в економічне зростання Індії чи Нігерії значно менший, ніж у Китаї та В'єтнамі після здійснення останніми ринкових реформ та відкриття для світової економіки. Проте це аж ніяк не означає, що стадію індустриалізації (або реіндустріалізації у випадку руйнації промислової бази в результаті війни) на шляху до сталого соціально-економічного розвитку можна обминути [4].

Слід визнати, що як мінімум у середньостроковій перспективі фундаментальні завдання повоєнного відновлення економіки та соціальної інфраструктури України, зокрема інтереси відновлення її переробної промисловості, енергетики та логістики, істотно відрізнятимуться від завдань та інтересів не лише країн-членів, а й інших країн-кандидатів у члени ЄС. І в цьому плані вони у багатьох аспектах будуть ближчими до інтересів та завдань допомоги розвитку, які стоять перед країнами-членами Групи 77, що розвиваються, тобто до інтересів

глобального Півдня. Наприклад, з 1 жовтня 2023 р. ЄС запровадив перехідну стадію механізму вуглецевого коригування імпорту, що передбачає норми штрафування за імпорт до ЄС вуглецевмістких товарів. Механізм має запрацювати в повному обсязі з 2026 р. [3]. Проте зазначений механізм, що має на меті вирівнювання конкурентоспроможності підприємств країн ЄС з їхніми глобальними конкурентами, навряд чи відповідає інтересам повоєнної відбудови економіки, зокрема важкої індустрії, України, тим більше за обставин оголошеного 20 січні 2025 р. президентом Д. Трампом виходу США з Паризької кліматичної угоди й згорання ними «зеленого порядку денного». Відтак, у України є всі підстави домагатися вилучень із даного механізму для своїх експортерів.

Зважаючи на руйнування колишньої промислової бази України в результаті повномасштабної війни на її території, виникає доцільність вивчення питання про приєднання України до Групи 77, котра нині включає 134 держави, що розвиваються, зокрема таких впливових регіональних і глобальних акторів, як Азербайджан (учасник, разом із Україною, Східного партнерства ЄС), Туркменістан, Кувейт, Саудівська Аравія, Аргентина, Бразилія, Індонезія, Індія. Особливе становище у групі посідає Китай: коли Групою 77 робиться з ним спільна заява, то вказується, що була вироблена спільна позиція Групи 77 і КНР. Варто зауважити, що в біполярну епоху членами Групи 77 були такі європейські держави, як Румунія та Югославія.

Наразі національним інтересам України відповідає, на наш погляд, консолідована позиція Групи 77 та Китаю про необхідність чіткого розмежування – задля уникнення подвійного обліку – зовнішньої допомоги розвитку та гуманітарної допомоги, допомоги у кризових ситуаціях, а також фінансової допомоги у сфері клімату, біорізноманіття та екосистем, пов'язаної з глобальним «зеленим порядком денним» відповідно до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату, 1992 р., та Паризької кліматичної угоди, 2016 р. [6]. Таке розмежування передбачає чітке дотримання загальновизнаного критерію щодо виділення 0,7% від ВНД розвинених країн (а це додатково трильйони доларів США з урахуванням фактичної заборгованості) саме для цілей міжнародної допомоги розвитку відповідно до резолюції 2626 (XXV) Генасамблеї ООН від 24 жовтня 1970 г. [8].

Отже, розробка власної національно-вкоріненої експортоорієнтованої стратегії повоєнного відновлення з наголосом на інфраструктурний розвиток, вбудовування в глобальні ланцюги створення вартості й виробничу кооперацію з новими індустріальними країнами може стати потужним драйвером повоєнної відбудови економіки України й закласти основи для її сталого економічного зростання.

Список використаних джерел:

1. Белов О.В. Україна в межах світових тенденцій ринку експорту високотехнологічної продукції. *Соціальна економіка*. 2022. № 63. С. 18–30. DOI: <https://doi.org/10.26565/2524-2547-2022-63-02>
2. Пустовойт О.В. Глобальна багатопляриність: нові можливості й загрози для розвитку українського експорту. *Економіка України*. 2023. № 12. С. 68–91. DOI: <https://doi.org/10.15407/econo-myukr.2023.12.068>
3. European Commission. *Carbon Border Adjustment Mechanism*. January 17, 2025. URL: https://taxation-customs.ec.europa.eu/carbon-border-adjustment-mechanism_en
4. Rodrik D. Growth Without Industrialization? *Project Syndicate*. October 10, 2017. URL: <https://www.project-syndicate.org/commentary/poor-economies-growing-without-industrializing-by-dani-rodrik-2017-10>
5. Statista Research Department. *BRICS and G7 countries' share of the world's total gross domestic product (GDP) in purchasing power parity (PPP) from 2000 to 2024*. February 13, 2025. URL: <https://www.statista.com/statistics/1412425/gdp-ppp-share-world-gdp-g7-brics/>
6. The Group of 77 and China (2025, February 12). *Statement at the Third Session of the Preparatory Committee for the Fourth International Conference on Financing for Development during its Consideration of the Draft Outcome Document of the Conference: International Development Cooperation*. New York. URL: <https://www.g77.org/statement/getstatement.php?id=250212>
7. UNIDO. *Lima Declaration: Towards inclusive and sustainable industrial development*. December 2, 2013. URL: https://www.unido.org/sites/default/files/files/2018-12/UNIDO_GC15_Lima_Declaration.pdf?_token=1763052367
8. United Nations General Assembly. *International Development Strategy for the Second United Nations Development Decade. Resolution 2626 (XXV)*. October 24, 1970. URL: <http://www.worldlii.org/int/other/UNGA/1970/7.pdf>
9. United Nations Industrial Development Organization (UNIDO). *MVA manufacturing value added database*. 2021. URL: <http://stat.unido.org>
10. World Economics. *China. Key Insights*. February 2025. URL: <https://www.worlddeconomics.com/country-reviews/china/>
11. Zhang K. Can the Belt and Road Initiative Promote the Industrialization of Developing Countries? *Global Journal of Emerging Market Economies*. 2023. No. 15(2). P. 215–233. DOI: <https://doi.org/10.1177/09749101231167447>